

DRUŽBA IN LITERATURA V ANTIKI

Antika je s stališča razvoja družbenih oblik zato zanimiva, ker obsega (v svojem območju) razvoj od kolektivizma do individualizma. Za nas, ki gledamo ta razvoj, je posebno zanimivo vprašanje, kaj je prišlo za individualizmom. Grki so izgubili državno samostojnost l. 146. pr. n. št. in postali rimska provinca, toda nekaj stoletij pozneje je prešlo središče rimske države na njihovo ozemlje, v Bizanc. Rimljani so v principatu in dominatu našli novo državno obliko, ki jim je pomagala prebroditi še pol tisočletja, dokler niso pod navalom novih narodov izgubili svoje neodvisnosti. V resnici jim zanjo niti dosti ni bilo: popolnoma apatični za te ali druge gospodarje, so občutili olajšanje, ko je stari „red“ z bremeni vred, ki jih jim je nalagal ob vedno bolj pičlih dohodkih, padel s starimi cesarji. Svet se je začel tako rekoč znova, in sicer tokrat z višjo stopnjo družbenega razvoja, s fevdalizmom, ki ima seveda svoje korenine že v propadajoči pozni antiki. Nas zanima, kakšen je bil odnos med družbo in literaturo v omenjenih fazah antike.

Najstarejši literarni spomenik iz klasičnih literatur sta Iliada in Odiseja. Predstavljata življenje herojske dobe, in sicer oni trenutek, ko je vrhunec te dobe že bil minil. Življenje te dobe se odvija v moškem kolektivu. Možje hodijo na lov in na vojsko, zvijača in ropanje nista nečastni zadevi. Ker je kolektiv zainteresiran na čim večji sposobnosti posameznika za politično in vojaško življenje, mora posameznika neprestano spodbujati. To dosega s tem, da vse življenje uredi agonalno, na podlagi tekmovalnosti. Delo je seveda prepuščeno sužnjem, dninarjem in redkim obrtnikom, v hiši pa ženam; zaradi tega je malo cenjeno ali celo zaničevano. Kdor se mora truditi z ročnim delom, je slab, *πονηρός*. Denarja še ni, tega so izumili Grki ali morda Lidijci šele v 7. stol. Blago se nabavlja z zamenjavo. Prebivalstvo živi raztreseno po deželi, mogočni veleposestniki stanujejo v gradovih, ob vznožju teh so le mala naselja. Umetnost te dobe živi od teh graščakov, na njihovih dvorih pojejo pevci o junaških delih. Samo ta zanimajo to gospodo. V tej dobi *ἀρετή* še ni moralen pojem, n. pr. v smislu krščanskih kreposti, zlasti ne kakšne krotkosti in ponižnosti; *ἀρετή* je tisto, kar imenujejo Črnogorci „čojstvo“, to, da je mož polnovreden človek: hraber, moder in zvit, kakor je bil Odisej; znati mora na posvetovanju modro svetovati, skratka: biti mora za skupnost koristen član. V taki moški družbi seveda še ni mesta za ljubavno poezijo.

Ta je bila morda prepuščena ženam, kakor smemo sklepati iz pojava pesnice Sapfe na eolskih tleh v poznejši dobi. Pač pa pozna herojska doba individualno junaško pesem, na drugi strani pa zbornsko liriko, bojne pesmi, koračnice, delovne pesmi in himne, sploh pesmi, ki so namenjene kolektivu. Pesnik kot vsak drug umetnik ne signira svojega dela, je premalo pomemben; saj je na isti stopnji z vsakim boljšim obrtnikom, le da sme bivati med gosti, da jih zabava. O sebi sme govoriti v 1. osebi le v proemiju, sicer stopi popolnoma v ozadje. Tu ni epske naivnosti, ampak trdi socialni zakon. Znanosti v tej dobi še ni, kvečjemu lažiznanost kakor magija, o kateri prosvetljeni, gospodski Homer molči, ali manteia, znanost, kako je treba razlagati znamenja. Kako je živelo Ljudstvo? Gotovo po pravilu: molči in trpi! Ahil pravi, da bi bil rajši dninar pri revežu kakor kralj mrtvih v podzemlju. Iz tega vidimo ne samo, da so ljudje viseli na tostranstvu, ampak tudi, da se je dninarjem slabo godilo. Še slabše je bilo za sužnje. Kako je živel mali kmet v beotski Askri, sredi goljufij in krivičnih sodnikov, o tem pripoveduje Heziod. Plemiška morala je tudi zahtevala, da je treba nesrečo moško prenašati. Za nesrečo je protiutež *τλημοσύνη*.

Pod gosposko površino, ki nam jo slika Homer, je gotovo tlelo. Dninar, ki o njem govori Homer, in Heziod se nista mogla sprizniti s svojim položajem. Proti kraljem so vstali plemiči, proti plemičem ljudstvo. Odmeve teh *στάσεις* najdemo pri elegikih in melikih, bodisi da zastopajo stvar ljudstva bodisi plemstva. Pesniki postanejo glasniki novih interesov, interesov svojih strank — pa še vedno ne tega, kar bi se tikalo edino njih; subjektivne elegije in lirike v našem, modernem pomenu besede še ni. Kakšna je bila poezija te dobe, vidimo iz nekaterih pesmi lezbijskih melikov, ki so jih v zadnjih desetletjih našli v neokrnjeni obliki, predvsem pa iz Horacovih od. Horac je šest sto let po teh melikih, ko je Avgust hotel obnoviti arhaičnega duha skupnosti v Rimu, posegel po taki poeziji. Duh te poezije je za nas nenavaden, kakor je bil tudi za Goetheja, ki je vendar vedel, kaj je poezija, pa je o Horacovi liriki rekel, da je „strašna realnost brez prave poezije“. Lahko seveda rečemo, da sta Horac in Goethe dve različni naravi in da zaradi tega Goethe Horaca ni mogel razumeti. Toda vzroki za to različnost med poezijo, kakor jo je pojmoval Horac po vzgledu lezbijskih melikov, in med poezijo, kakor jo je pojmoval Goethe, so tokrat globlji. V kolikor je Horac šel po stopinjah starogrških lirikov — vplivali so seveda na njega tudi poznejši pesniki, gotovo aleksandrinski —, se je moral držati znanih konvencij, da bodi oda nagovor na 2. osebo, ki si jo moramo predstavljati kot navzočo in ki jo pesnik — kar je vsebinsko najvažnejše — k nečemu nagovarja ali jo od česa odvrča. Te konvencije so pa vzrastle iz nekdanje socialne funkcije pesnika, tedaj še niso bile gola oblika. Pred nastopom helenistične dobe, dobe individualizma,

zanima javnost pesnikova produkcija edino, če je ta v službi nekega kolektiva. Pesnik torej poje o temah, ki interesirajo moški kolektiv, vzpodbuja na boj, k upor in odporu, pa tudi k uživanju življenja, ki ga bo morda jutri v spopadu konec. Življenja še ne merijo z etičnimi merili, n. pr. Sokratovimi. In kakor so moški v tej dobi družba zase, tako so tudi žene. V ženskem krogu je mogla Sapfo govoriti s presenetljivo odkritosrčnostjo o ljube ni, seveda na eolskih tleh, ki so bila po družbenem razvoju in civili aciji stoletja pred Atenami, tedaj še neznanim, zakotnim gnezdrom. Mladega človeka današnje dobe moti pri Horacu neka neskladnost med Horacovo ljubeznijo do domovine in njegovim pozivanjem k uživanju. Lezbij-skega melika ta razdor še ne muči, v njem še ni „dveh src v enih prsih“. Socialni položaj pesnika je v tej dobi, ki bi jo mogli imenovati zrelo arhaično, boljši: je enak med enakimi, tako Alkaj, poklicni vojak in pesnik. In še Pindar, ki ga vabijo vladarji, v zbarski liriki daje nasvete in opomine svojim delodajalcem. Tudi Avgust je še dopuščal pesnikom svobodo, seveda se je pa Horac zavedal, kako mora govoriti z njim ali Mecenatom.

V 8. stol. in v naslednjih se je torej začela krhati stara družba, seveda ne povsod istočasno: v Atenah n. pr. traja arhaična doba tja do peržanskih vojsk. Koliko je k propadanju plemstva pripomogla iznajdba denarja, kakor se je to zgodilo dve tisočletji pozneje v Evropi zaradi velikega uvoza zlata in srebra iz Amerike, ni popolnoma jasno. Gotovo pa je, da po iznajdbi denarja v Grčiji zemljiški gospodje niso bili več edini bogataši, da so bili prisiljeni, kmeta vedno huje odirati in pospeševati s tem odpor. Za literaturo je pomembno, da se v 8. stol. oglasi pesnik, ki mu vemo ime: elegik Kallinos — da ne omenjam Homerja. Za sedaj govori, kakor sem že omenil, pesnik le o skupnosti in potrebna bodo še stoletja, da se bo mogel oglasiti s tem, kar se tiče njega osebno. Kljub temu se ob tem pojavu prvič loči individuum od skupnosti in žene ga k temu jeza nad krivico, sovraštvo do tlačiteljev. Upor začnejo tisti, ki ne priznavajo, da je izkoriščanje utemeljeno po naravi, φύσει, nasprotno: trdijo, da je izkoriščanje le zato, ker so ljudje tako družbo uredili, θέσει. V zgodovini človeškega duha s tem nastopi največja revolucija vseh časov, spoznanje, da ni družba in tudi ne svet od vekomaj tak, kakršen je v nekem trenutku, ampak da se spreminja. Na mesto statičnega gledanja na svet stopi dinamično in na mesto mitičnega, po katerem je svet ustvarjen enkrat za vselej tako, kakor je, stopi znanstveno gledanje. Tu je začetek današnje evropske civilizacije in kulture. Ta revolucija, ki je nastala v teku stoletij v Joniji in ki so jo nato sofisti razširili na vsa področja človeškega življenja in udejstvovanja, je imela seveda tudi svoje senčne strani. Nastopilo je v marsičem prevrednotenje vseh vrednot ali

vsaj njih pretehtavanje. Pomembno je, da se je posameznik upal to storiti. Najnaprednejša grška pokrajina je bila Mala Azija. Starih predgrških kultur Grki tam niso uničili, živahne trgovske in kulturne zveze z Vzhodom so prinašale maloazijskim Grkom, predvsem Joncem, velike dobičke in razgledanost po svetu. Zato so tam prvi filozofi in prvi zgodovinarji. Zanima jih vseмирje in svet. Jonija postane žarišče grške kulture, ki se širi proti zapadu, zlasti odkar so Peržani zavzeli lidijsko kraljestvo (okoli 546.) in zasedli jonska mesta. Med Grki, ki so se izseljevali iz Male Azije, so bili tudi umetniki in filozofi. Umetniki so prinesli s seboj jonski slog, ki se je na raznih krajih potem različno razvil. Značilen za ta slog je realizem in veselje nad življenjem in lepoto. Toda ko so (okoli 500.) Jonci podlegli v uporju proti Peržanom, je nastal v kontinentalni Grčiji odpor proti jonskim vzorom. Grki so zopet začeli ceniti preprosto in strogo življenje. Sparta, ki se je izkazala v peržanskih vojnah, je pridobila simpatije zase in za dorsko disciplino. Pa tudi atenska demokracija je bila za preprosto in moralno življenje, v čemer se je skladala z aristokracijo, ki se je ozirala za spartanskimi ideali: φύσις (prirojeni značaj), εὐδαιμονία (bogaboječnost) in σωφροσύνη (pametno omejevanje želja). Atenska demokracija je tem vzorom dodala še voljo: ta je često več vredna kot dejanje. Te zahteve glede morale sta vnesla v literaturo Pindar in Ajshil, začetnika novega, „krepkega“ sloga. Za zgled naj navedem mesto iz Sedmorice proti Tebam (376 ss.):

OGLEDNIK: Zdaj vem, kako je pri sovražnikih
in kdo po žrebu vrata je izbral.
Tidevs pri vratih Projtovih divja,
a vrač čez reko iti ne pusti,
saj žrtev ne obeta dobrega.
Tidevs pa besen ves in bojevit
kot kača v soncu opoldanskem sika
in psuje vrača Amfiaraja,
da je oprezen videc od strahu.
Tako kriči in zraven stresa tri
perjanice na šlemu, a ščit njegov
strašno od zvoncev bronastih brni.
Na ščitu pa ima ponosen grb:
nebo, od svetlih zvezd ožarjeno,
na sredi ščita svetel sije ščip,
prvak med zvezdami, oko noči.
V bahavi tej opravi divjajoč
kriči na bregu reke, bojevit
kot konj, ki prha, kadar uzda ga
drži, pa komaj čaka trombe glas.
Koga postaviš mu nasproti? Kdo
za Projtova bo vrata nam porok?

ETEOKLES: Okrasje me nobeno ne plaši
in grba ni, ki rano bi zadal,
ne grize perje, zvon ne brez osti.
In tista noč, ki praviš, da se mu
blešči na ščitu od nebeških zvezd,
lahko postane komu slab prerok.
Če mrtvemu pokrije noč oči,
je čisto prav baha v o znamenje
na samega nosilca merilo
in sam bo sebi za napuh prerok.
Nasproti Tideju zapovednik
pri mestnih vratih bo sin Astakov.
Kar plemenitost mu in čut sramu
pove, to ceni, a mrzi objest,
za grdo res slabič, sicer junak.
Ta mož od setve zmajevih je zob
ostal edini, naše gore list
Melanipos. Rzsodil bo ta boj
sam Ares s kocko, a Pravica ga
pošilja rodni zemlji v pomoč.

ZBOR: Da bi zmagal naš junak, dajte mu,
bogovi! S pravico se dviga zdaj
v boj za naš dom; vendar se bojim,
da bi ne videl teči krvi padlih za nas.

OGLEDNIK: Res srečo dajo naj bogovi mu!
Kapanévs pa vrata je Elektrina
izžrebal. Večji še kot prejšnji je
orjak; kar nečloveško se baha,
grozi s propastjo stolpom. Sreča naj
odvrne to! Če hoče ali noče bog,
bo, pravi, mesto vrgel v prah in sam
ga Zevs, če strelo vrže, ne uplaši.
Saj bliski in udarci strel so zanj
pripeka, pravi, le opoldanska.
Za grb pa nosi golega moža:
prižgana bakla v rokah mu žari
in zlate črke pravijo: ‚Za žgal
bom mesto‘. Temu možu — kdo bo kos?
Bahaču kdo pogledal bo v obraz?

ETEOKLES: Za tale klin se drugi že dobi.
Za zaslepljene misli takih mož
je zanesljiva priča jezik sam.
Ko v boj se spušča, Kapanevs grozi.
V žalivkah na bogove vadi se.
Z veseljem zaslepljenim v nebo
pošilja glasne kletve — človek Zevsu.

Prepričan sem, da bo udarila
 ognjena strela vanj drugače kot
 pripeka sončna le opoldanska.
 Četudi usti se, je že izbran
 za njega tudi ognjevit junak
 Polifóntes silni, zanesljiv čuvar,
 če Artemis zaščitnica to da.

To mesto nam snovno kaže na eni strani *hybris* argivskih napadalcev, na drugi pa *sophrosyne* in *eusebeia* branilcev domovine. Slog je izrazito krepek: razprto tiskane besede opozarjajo na silovita čustva in kretnje.

S peržanskimi vojnami je v Grčiji bil konec arhaične dobe. Sledilo je šestdeset let vrhunca grške kulture, katere središče so bile Atene. V tragediji, najdovršenejšem duševnem proizvodu te dobe, se izvrši sinteza prodirajočega individualizma s starim duhom skupnosti. Na junaka gleda Sofokles s stališča starih družbenih in verskih idealov. Komediija obračunava s posamezniki v imenu skupnosti. Toda peloponeška vojna je uničila atensko moč in nadaljnjih sedemdeset let je samo umiranje malih grških mestnih držav, πόλεις. Makedonska država, organizirana v vojaško skupnost okoli kralja, jih je uničila. Poraz je bil nezadržan: po njem je na mesto skupnosti dokončno stopil individuuum. Ajshil v svojih Peržanih pri opisu bitke pri Salamini ne omenja nobenega Grka z imenom, čeprav omenja Temistoklejevo zvijačo, trenutek, ko se je prva grška ladja zaletela v sovražno ladjo, zamolči, da je to storil njegov brat Amejnias. Herodot je v svoji zgodovini prikazal obračun med Azijo in Evropo, osebe so le orodje, nanje preži zavist bogov. V Tukididovem delu pa beremo že ostre portrete Perikleja in drugih posameznikov — Tukidid je že pod močnim vplivom sofistike, ne samo stilistično, ampak tudi snovno. Po Filipu Makedonskem se pa v zgodovinah dejanje osredotoči okoli močnih osebnosti. Od tedaj dalje imamo naslove Philippika, De Catilinae coniuratione i. p. Ker ljudstvo več ne odločuje o politiki, se od nje odvrča. Govorništvo postane retorika, ki se umakne v šole. Tam živi v svetu izmišljenih situacij, ki jih obravnava v deklaracijah. Filozofija ne rešuje več v drznem poletu vprašanj vsemirja in občečloveških problemov, omeji se na to, kar je važno za posameznika. Stoiki in epikurejci se ne brigajo za državo, njihova πόλις postane ves svet; zanima jih edino vprašanje, kako človek doseže svojo osebno srečo. Tragedija je mrtva. Zamrla je borba z nedoumljivimi bogovi, z večnimi vprašanji o trpljenju. Nihče več ne presoja človeških dejanj s stališča skupnosti, ki je ni. Bogovi so se rešili v srednjo komedijo edino v persiflaže, kakor jo poznamo n. pr. iz Plautovega Amfitriona. Tragedija je pri Evripidu predstavljala pod herojsko podobo človeka v njegovem odnosu do boga in sočloveka. Samo

ta odnos do sočloveka je prešel v komedijo, tako da je nova komedija od Menandra dalje slika človeškega življenja, in sicer skromnega meščanskega s čisto zasebnimi zadevami: očetje in sinovi, zapeljana hči, razsipni sin, zviti suženj itd. Te teme se ponavljajo „kot vzorci na tapeti“. V nasprotju z arhaično dobo velja za helenistično: „Arbeit ist des Bürgers Zierde“. Zato v helenistični dobi doživijo razmah znanosti. Toda narava se maščuje. V tem malem svetu solidnih meščanov in strokovnjakov nastane reakcija, ne politična, ampak duhovna. Tiste velike strasti, ki jih je zmožna le masa, najdejo izhode za silo: patetičnost zajame umetnost. Upodabljajoče umetnosti ne predstavljajo več klasične umirjenosti, ampak strašne situacije, ljudje imajo od bolečin ali strasti izpačene obraze in telesa. V retorskih šolah si za obdelavo pri vajah izmišljajo čim bolj nemoogoče in krvave situacije in pri takšnih se tudi zgodovinarji radi pomudijo. Ljudje bežijo iz svoje sredine — vsaj v domišljiji. Zato prav posebno uspevajo tisti zgodovinarji, ki opisujejo daljne, bajne dežele; Jonci so se vedno zanje zanimali, saj to zanimanje, „poizvedovanje“, je „historia“. Aleksandrov pohod v Indijo je pa seveda odprl domišljiji še vse drugačne možnosti. Ljudje take robe nimajo nikdar dosti. In zato je zgodovini priskočila na pomoč „lažizgodovina“ —, kar je grško ime za roman: ψευδής ιστορία. In še nek beg iz svoje sredine najdemo v helenistični dobi: beg iz velemest v vaško preprostost in domnevno nepokvarjenost. Tja bežijo tisti, ki so najbolj rafinirani. Tako nastane idila. Od velikega namreč bežijo k malemu in μέγα βιβλίον postane μέγα κακόν. Namesto dolgih epov imajo raje kratke epilije, opremljene z učenjaškimi primesmi — literatura ni več v službi ljudstva, ampak zaključena last redkih posameznikov. Individualizem pa si tudi v svetu čustev pribori nove pravice. V pesništvu zmagovito privre na dan osebna ljubezenska izpoved. Rimski elegiki, najbolj pa Katul, so pri Rimljanih priče tega individualizma. Razumljivo je, da je Horac s svojimi odami, spesnjenimi v duhu stare eolske melike, popolnoma osamljen in da ne najde nobenega naslednika. Tudi čustva osebne prijateljstva najdejo pot v literaturo Epikurova pisma na učence in prijatelje se objavijo in ta pisma vplivajo na Horacova. Predvsem se pa zatekajo ljudje s svojimi čustvi in upi s tega sveta v onostranstvo: helenistična doba doživi zgodovinski vdor vzhodnih ver in zlasti misterijev v zapadni svet. Stari olimpski bogovi so izgubili svojo moč, na deželi so ostala le še mala božanstva in magija. Vse to pa ne more niti od daleč tekmovati pri izobražencih s filozofijo, pri ljudstvu pa z novimi verami: s kultom Atida, Izide, Ozirija, z mitraizmom in krščanstvom. Na eni strani nastane tako ogromna filozofska literatura. Od mesta do mesta hodijo razne vrste filozofi, imenitni in preprosti. Kiniki se obračajo na ljudstvo in drastično šibajo človeške slabosti in neumnosti. Te „diatribe“

bodo grška komponenta rimske satire. Glasniki novih ver govorijo o ἀρεταί, nenavadnih, čudovitih delih ustanoviteljev teh ver, v literaturi pa nastanejo dela daleč proč od vprašanj tega sveta, pač pa z željo, da bi dala človeku nov κτήμα ἐς αἰί in da bi bil *homo homini res sacra*.

Tudi Rimljani so prehodili pot od kolektivnega do individualističnega načina življenja. Stari Katon se je vse svoje življenje boril proti razpadu starega rimstva. Rim je v njegovem času postajal področje helenizma in s tem individualizma, ki je dosegel svoj vrh v državljanskih vojnah med triumvirji. Konec starega duha skupnosti je tudi konec rimske republike. Katul svoja čustva ljubezni in sovraštva brez prikrivanja izpoveduje. Njemu ni do tega, da bi po zgledu starih melikov neko drugo osebo nagovarjal k čemu ali jo od česa odvrčal. Kaj je prišlo za dobo individualizma? Če so Cezarju in Antoniju očitali orientalske tendence, so to v resnici helenistične: hotela sta ustvariti helenistično monarhijo. Avgust je posegel po nečem novem. Sicer je v resnici uvedel monarhični sistem, toda stare rimske, republikanske institucije je ohranil in pravno je bila njegova oblast zasnovana na teh. Z genialno intuicijo je ohranil, kar je Rim ustvaril iz sebe v stoletjih. Združil je en helenistični in en starorimski element, nekaj relativno novega, individualističnega, in nekaj starega, kolektivnega. V literaturi avgustejske dobe sta vidna ista elementa. Helenistični elementi stopajo na dan — da se omejimo na Vergila, Horaca in Livija, torej na največje — v „romantičnih“ potezah, kot so ljubezen do italškega podeželja, do starin, lokalnih kultov, kult prijateljstva i. p. Toda ti elementi se umikajo v ozadje, ko Vergil in Horac dozorita. Vergil opusti drobno poezijo in poseže po velikih pesniških oblikah, v katere vlije vsebino, obsegajočo ves rimski narod. Še izrazitejši je Horac v postopnem odklonu od helenizma. Ze v jambi nastopa proti razkroju rimske države, pa tudi proti modni, individualistični poeziji: odtod persiflaže bukolične in erotične poezije. V satirah se tudi še bori proti napakam. V odah pa se poleg tega negativnega elementa že kaže tudi pozitivna nota, prigovarjanje k starorimskim idealom skupnosti. S tega stališča gledana so Horacova pisma vrnitev k individualizmu Epikurove filozofije. Zanimivo je, da so Horacova pisma v dobah, v katerih zmaguje individualizem, najbolj cenjena. Tudi Livijeva zgodovina je spomenik rimskemu imperiju. Kako da so takšna klasična dela nastala v režimu, ki je bil obnova nečesa starega? Gotovo niso mogla nastati po naročilu od zgoraj. Odločilen je bil občutek srečne sproščenosti po desetletjih neprestanega strahu za golo fizično življenje. Ti trije klasiki so bili srečni, da so bile končane državljanske vojne, ki so uničevale posameznike in skupnost. In tako so nastala njihova dela v dveh desetletjih miru, sreče in naraščajočega blagostanja. Ti klasiki so sami doživeli izrodke in-

dividualizma in mirno so gledali v bodočnost, navdušeni za to, v čemer so videli obnovo starega Rima.

Avgust je s principatom ustvaril državno obliko, ki je podaljšala življenje rimskemu imperiju za ogromno dobo pet sto let, na vzhodu pa celo za tisoč pet sto let, kar so številke svetovnozgodovinskega pomena. Iz njih je mogoče le naslutiti veličino njegove genialnosti in rimske državniške sposobnosti. Kakor je Avgustov principat pognal svoje korenine iz dveh starih korenin, tako tudi literatura starega veka živi le še v starih oblikah. Novega sloga, novih oblik stari vek tudi v literaturi ni več ustvaril.

Ljubljana.

M. Grošelj.

RÉSUMÉ

M. Grošelj: SOCIÉTÉ ET LITTÉRATURE DANS L'ANTIQUITÉ

L'auteur esquisse l'évolution politique des Grecs et Romains, et son influence sur les sujets et les styles.
